

REGERINGSKANSLIET

Utrikesdepartementet

Im. Fln.sekr. 2002J.nr.71511-65

14 JAN. 2003

NW
Antal bilag Aktnr. 9**Mänskliga rättigheter i Rwanda 2002****1. Sammanfattning**

Säkerhetsläget har hitintills under 2002 varit stabilt i Rwanda. Endast enstaka försök till intrång av rebeller i södra delen av landet har ägt rum. Rwanda är fortsatt i en transitionsfas i vilken regering och parlament är i färd med att återuppbygga landet vad gäller konstitution, lagar, rättskipning och förvaltningsstruktur. Transitionsperioden, som går ut i juli 2003, skall avslutas med nationella val (parlament och president). Tills dess är nybildandet av partier förbjudna, liksom för befintliga partier att förbereda sig inför kommande val. Senast 15 mars 2003 skall en folkomröstning genomföras avseende en ny konstitution.

Regeringens beslutsamma ledarskap och den stabila säkerhetssituationen har bidragit till en förbättring avseende vissa rättigheter, samtidigt som regeringens rädsla att öppna upp den politiska arenan förefaller öka ju närmare transitionsperioden går mot sitt slut och på grund av den pågående Gacaca processen.

Säkerhet och landets stabilitet är regeringens främsta prioritet, vilken i viss utsträckning upprätthålls på bekostnad av vissa politiska och medborgerliga rättigheter. Till följd av detta har ett antal arresteringar gjorts, med anklagelser för bl.a. spridande av segregrande propaganda etc. Även media har fått känna av det förändrade klimatet.

En rad aktiviteter pågår i syfte att stärka de mänskliga rättigheterna: Den nationella MR-kommissionen, konstitutionskommissionen samt försoningskommissionen fortsätter sina respektive arbeten. Likaså har de s.k. gacacedomstolarna, dvs. traditionella folkdomstolar som anpassats för att döma folkmordsåtalade, påbörjat sitt arbete. En lagreform-kommission har under året lagt fram ett förslag som, om det accepteras av regering och parlament, skulle innebära långtgående förändring av domstolsväsendet och ökad självständighet för den dömande makten.

Val till de lägsta nivåerna cell och sektor hölls för andra gången i mars 2002. Det internationella samfundet bedömde att valen gick förhållandevis korrekt till, även om de inte heller denna gång var hemliga, utan genomfördes enligt kösystem.

2. Ratifikationsläget

Rwanda har ratificerat de centrala konventionerna om mänskliga rättigheter med undantag förkonventionen mot tortyr, samt tilläggsprotokollen till konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter avseende enskild klagorätt och dödsstraffets avskaffande. Under året har Rwanda ratificerat barnkonventionens tilläggsprotokoll om barn i väpnade konflikter och om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi.

Rwanda har även ratificerat Afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter.

Rwanda har även ratificerat Genève konventionerna och dess båda tilläggsprotokoll. Däremot har ännu inte Rom-stadgan om upprättandet av den internationella brottmålstribunalen (ICC) undertecknats.

Mandatet för FNs speciella representant till Rwanda avslutades av FNs kommission för mänskliga rättigheter i april 2001.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Avseende rätten till liv och kroppslig integritet har situationen i Rwanda under 2002 varit förhållandevis stabil. Anklagelser har dock riktats av internationella MR-organisationer mot Rwandas försvarsmakts del i övergrepp i östra DR Kongo. Rwanda har emellertid genomfört en massiv truppreträtt från DR Kongo, vilken verifierats av FN-missionen där.

Förekomsten av lokala försvarsstyrkor, Local Defense Forces, har ökat. Dessa utgörs till stor del av unga utbildade män och kvinnor, som oavlönat arbetar på uppdrag av lokala myndigheter för att bidra till ordning och säkerhet. De är ofta beväpnade och rapporter om övergrepp på civila förekommer, vilket lokala MR-organisationer uttryckt särskild oro för.

Polisen genomgick en omorganisation under 2000 och har sedan dess gjort framsteg i sin strävan efter att bli en civil polis i folkets tjänst. Ca 3 000 av 5 000 polismän har utbildats i mänskliga rättigheter. Fortfarande tycks dock polisen agera på ett tveksamt sätt i vissa fall och har t ex utfärdat "varningar" till enstaka regeringskritiska individer samt arresterat individer på tveksamma grunder.

Fängelsesituationen är fortsatt kritisk. Enligt ICRC sitter 106 000 personer fängslade i utrymmen avsedda för 17 000. Majoriteten av dem är misstänkta för delaktighet i folkmordet. Vissa förbättringar av förhållandena i fängelserna har genomförts, främst vad gäller sanitära förhållanden, mat och sysselsättning vilket medfört att dödligheten har sjunkit. Ett större antal interner; minderåriga, gamla och sjuka samt de som saknar anklagelseakter, har släppts.

Anklagelser om misshandel och tortyr har förekommit, främst i samband med arresteringar, men inget tyder på att detta skulle vara systematiskt eller sanktionerat av staten.

Rapporter har inkommit om fruktansvärda förhållanden inom institutioner för barn, och UNICEF har involverats för att undersöka möjligheterna till att förbättra situationen.

4. Dödsstraff

Rwanda har enligt lag dödsstraff. Utdömande av straffet har emellertid sjunkit till 3,5 % under första halvåret 2002 (att jämföras med 8 % 2003). Några avrättningar har inte verkställts sedan 1998. Rwanda har inte anslutit sig till det fakultativa tilläggsprotokollet avseende dödsstraffets avskaffande.

Många ur de högsta leden har ifrågasatt dödsstraffet, men menar att detta ännu inte är aktuellt att debattera offentligt, bl.a. mot bakgrund av Gacaca.

5. Rättssäkerhet

Bristen på resurser och kvalificerad personal (poliser, åklagare, advokater och domare) utgör fortsatt allvarliga hinder inom det rwandiska rättssystemet. Lagreformkommissionen, som arbetat under ett år, har emellertid presenterat långtgående rekommendationer för att förändra systemet som de funnit ineffektivt och i många stycken politiskt och korruptionsbenäget. Rekommendationerna, som bygger på maktdelning och transparens samt ett självständigt, oberoende rättsväsende, skulle innebära omfattande förändring om de godkänns och implementeras av regering och parlament.

Systemet är tungt belastat av det stora antalet folkmordsåtalade. De extraordinära prövningsreglerna för denna grupp, som bland annat innebär att det inte finns någon tidsgräns inom vilken åtal ska väckas för häktade, har kontinuerligt förlängts. För att hantera det stora antal folkmordsmisstänkta introducerades ett traditionellt system av folkdomstolar, Gacaca, i juni 2002. I korthet innebär Gacaca att samtliga folkmordsåtalade, förutom individer misstänkta för organisering av folkmordet (desssa döms enligt det vanliga rättssystemet skall få sitt fall prövat på hemorten av folkvalda domare och med aktivt deltagande av hela samhället. Straffet reduceras av erkännande och kan

även omvandlas till att delvis innebära samhällsstjänst. Hittills har Gacaca påbörjats som en pilotfas i samtliga celler i ett distrikt per provins, för att utökas till hela landet under 2003.

Stora delar av det internationella samfundet, inklusive EU, har under senare år givit sitt principiella stöd till Gacaca, då man inte ser något alternativ för att hantera det stora antalet folkmordsåtalade, även om det anses brista på en rad MR-punkter. Kritiken har huvudsakligen pekat på bristen av distinktion mellan domare och åklagare, frånvaron av ett oberoende försvar, godtyckligheten i fråga om straff för ett visst brott samt att incitamenten för erkännande är alltför stora. Andra bedömare har lyft fram systemets nödvändiga funktion för att hantera det extrema antalet fängslade, och framhåvt den lokala förankring och dess potentiella förmåga att bidra till fred och försoning. Internationella bedömare har även påpekat att den utdragna häktetiden i sig är ett MR-brott. Enligt en opinionsundersökning genomförd av en lokal MR-organisation, LIPRODHOR, är upp till 70 % av befolkningen är positivt inställda till Gacaca.

Under året har motsättningarna mellan Rwanda och FN:s internationella brottsmålsdomstol för Rwanda (ICTR) tilltagit. Tribunalen har anklagat Rwandas regering för ovilja att samarbeta, vilket de sätter i samband med de undersökningar som görs av RPF-medlemmar som misstänks ha begått brott mot mänskligheten under 1994. Rwanda har besvarat kritiken, som de menar är politiskt betingad, med att tribunalen eftersträvar en 'etniskt balanserad rättvisa'. Rwanda vill också ha större insyn i ICTRs arbete, medan ICTR betonar sitt oberoende. Diskussionen om att utlämna folkmordsmisstänkta till rättegångar i Rwanda har tagit en vändning då ICTR överväger att generellt låta andra länder ta över enskilda rättegångar.

Den nationella MR-kommissionen publicerade i år sin tredje rapport. Kommissionsledamöterna är utsedda av regeringen men skall fungera självständigt. MR-kommissionens arbete har fokuseras på den nuvarande MR-situationen, även om mandatet även gäller tidigare begångna MR-brott. Anmälningar tas emot från allmänheten och därefter genomförs egna undersökningar i de fall kommissionen bedömer att en oberoende granskning bör ske. Ett stort antal anmälningar har inkommit, hur många av dessa som undersökts är dock oklart. Kommissionen har dock i de två senaste årsrapporterna behandlat flera för regeringen obehagliga incidenter. Om den ges tillräckliga resurser och dess oberoende från statsmakten garanteras kan troligtvis kommissionens arbete betyda mycket för främjandet av och respekten för de mänskliga rättigheterna. Kommissionen samarbetar med UNHCRs kontor i Genève.

6. Personlig frihet

Godtyckliga frihetsberövanden förekommer och en viss ökning har skett under första halvåret 2002, majoriteten med journalister inblandade. Det mest omdiskuterade fallet rör dock Rwandas förra president, Pasteur Bizimungu. Bizimungu anhölls 19 april 2002, efter en längre tids offentliga uttalanden om sin nya partibildning, tillsammans med ett 20-tal andra, misstänkt för olaglig politisk aktivitet, uppvigling till civil olydnad, spridande av propaganda samt för att ha hotat statens säkerhet. Rättegången påbörjades i oktober 2002 och följs av större Kigalibaserade ambassader. Åtalspunkterna har ändrats ett par gånger, enligt åklagarsidan till följd av brottsundersökningen, men rättegången följer det proceduriella lagrummet. Bizimungus försvarare menar att åtalet är politiskt betingat.

Medborgare har i dag inga större problem att få pass. Samtidigt flyr ett ökande antal människor från Rwanda. Vissa lokala MR-organisationer menar att detta bör ses som ett uttryck för att regeringen utövar ett ökat hot mot den personliga friheten, andra bedömare anser att skälen är ekonomiska.

I landets fattigdomsstrategi har den tidigare starkt kritiserade bypolitiken, *imidugudu*, omstrukturerats. Från att ha inneburit omflyttning av landsbygdsbefolkningen, ofta under tvång, i stora, nyetablerade byar, grundar sig nu policyn på frivillighet och folkligt deltagande för planering av mindre byar där befolkningen har närmare till sin jord.

7. Strafffrihet

Alltsedan självständigheten har Rwandas rättssystem präglats av en långtgående strafffrihet för den ledande makteliten. En kultur av strafffrihet har kännetecknat samhällskulturen och kan även ses som en av orsakerna till folkmordet. De försök till regelrätt rättskipning för de folkmordsåtalade som nu sker är det första riktiga undantaget. Samtidigt kritiserar regeringen för att se mellan fingrarna på brott som begåtts av de militära styrkorna gentemot civilbefolkningen, framförallt under 1994. Diskussioner pågår inom regeringen om hur dessa frågor skall kunna hanteras inom ramen för Gacaca.

Den nationella kommissionen för enhet och försoning, som bildades 1999, har fortsatt sitt arbete för att bidra till försoningsprocessen i landet och åtnjuter fortsatt förtroende i många kretsar inklusive bland vanliga medborgare. Försoningskommissionens mandat omfattar att driva och koordinera försoningsprocessen och analysera hur andra processer ex.vis Gacaca, val, konstitutionsprocessen etc, i landet bidrar/påverkar försoningsprocessen. Verksamheten har fokus på gräsrötterna och ett aktivt deltagande av befolkningen. Kommissionen är formellt inte en del av rättsväsendet, även om dess verksamhet kan sägas vara ett mycket viktigt led i att göra upp med det förflutna.

8. Yttrande och mediafrihet m.m.

Rwandas konstitution garanterar både yttrande- och pressfrihet men annan lagstiftning såväl som det praktiska förfarandet är starkt inskränkande. Det förekommer verksamhet som tyder på presscensur och det är tydligt att betydande självcensur förekommer. Förföljelser av och hot mot oppositionella journalister har fortsatt under året. Från regeringens sida förnekar man att tryckfriheten på något sätt begränsats, men de har vid flera tillfällen påpekat att journalister har ett enormt ansvar i ett land med Rwandas historia.

En ny medialag antogs i juni 2002, som öppnar för licensering av privat media, främst radio och TV. Media i Rwanda är mycket utvecklad och journalistiken anses hålla en låg, oprofessionell standard.

Mötesfriheten är begränsad, i synnerhet avseende politiska möten. Nybildandet av partier förbjudet under transitionsperioden, till följd av regeringens tolkning av Arusha-avtalen. Man hänvisar även till att alla lagliga partier ingår i transitionsregeringen. Det är även förbjudet för befintliga partier att förbereda sig inför kommande val.

Fackföreningar är tillåtna enligt gällande konstitution, liksom rätt till strejk, förutom för statligt anställda. Det finns i dag 27 registrerade fackföreningar under två paraplyorganisationer CESTRAR och COSYLI. Mer än 90 % av arbetstyrkan i Rwanda är dock självhushållande bönder och det är oklart hur stort inflytande fackföreningarna egentligen har. Enligt US State Department förekommer att arbetsgivare hotar arbetstagare med avsked om de går med i facket.

Religionsfrihet råder i Rwanda, både enligt lag och i praktiken, med undantag från religiösa samfund som kan bidra till segregering och motverka försoning i samhället. En religiös ledare och dennes medarbetare har anklagats för delaktighet i folkmordet.

I april 2002 antogs en ny lag som ger regeringen ökad kontroll över civila samhället. Lagen stipulerar att organisationer, inkl. religiösa samfund, måste registrera sig för att få verka.

Civila samhället i Rwanda är fortsatt svagt utvecklat och det råder en spänd misstänksamhet mellan regering och främst vissa rwandiska MR-organisationer.

9. De politiska institutionerna

Sedan folkmordet och maktskiftet 1994 har Rwanda styrts genom ett övergångsarrangemang, en "transitionsperiod". Denna period har förlängts

t.o.m juli 2003, då parlaments- och presidentval planeras genomföras. Innan dess skall även förslag till ny konstitution presenteras i en folkomröstning senast 15 mars 2003, enligt valkommissionen. Författningen har utarbetats av Lag och konstitutionskommissionen, som tillsattes i enlighet med Arusha-avtalen, och som har arbetat i samråd med befolkningen och olika intressegrupper.

Varken parlament, regering eller president är i dag folkvalda och den politiska institutionella strukturen bygger på Arusha-avtalen från 1993 samt RPF:s deklaration efter maktövertagandet 1994. Regeringen består av sex partier och parlamentsledamöterna, som utses av regeringen, består av representanter från de åtta partier som förutsatts i Arusha-avtalen. Inga andra politiska partier tillåts verka. RPF är det helt dominerande politiska partiet. I april 2000 övertog Paul Kagame, tidigare vicepresident och tillika RPFs ordförande, president-posten sedan president Bizimungu avgått.

Hemliga val genomfördes på distriktsnivå i mars 2001, vilket var första gången som befolkningen fick möjlighet att välja sina lokala representanter. Val har även genomförts på de lägsta nivåerna, cell och sektor; först 1999 respektive 2002. Valen på dessa nivåer förrättas genom kösystem. Valkampanjer har inte varit tillåtna inför något val. Trots brister bedöms valen, framförallt på distriktsnivå, som ett viktigt steg i processen mot politisk normalisering och ökad demokratisering på lokal nivå.

EKONOMISKA; SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Det har förekommit rapporter om etnisk diskriminering i arbetslivet. Eftersom statistik grundat på etnicitet inte görs är dessa anklagelser svåra att utröna. Regeringen förnekar all sådan diskriminering och understryker att statligt anställda anställs på grundval av meriter under transparenta former.

Det bör också påpekas att många rwandier med högre utbildning som hade nära kontakt med den tidigare regeringen (vid tiden för folkmordet) antingen lever i exil, är fängslade eller av andra skäl inte skulle söka sig till den nya förvaltningen.

Liksom i andra utvecklingsländer är statliga löner generellt sett otillräckliga. Lagstadgad minimilön finns emellertid för offentliga sektorn och arbetstiden är begränsad till 40 tim/vecka, även om detta inte efterlevs i praktiken alla gånger. De nya inkomstskatterna är regressiva snarare än progressiva, vilket är anmärkningsvärt, inte minst ur ett fattigdomsperspektiv, där utjämningsfrågor är av central vikt i ett land som Rwanda.

Tvångsarbete är förbjudet, dock används folkmordsfångslade för i första hand återuppbyggnadsarbete. Barnarbete är förbjudet, även om många barn arbetar såväl i hushåll som i jordbruket.

11. Rätten till bästa uppnåliga hälsa

Regeringens utgifter inom hälsosektorn är fortsatt låga. Utfallet för 2001 var 4,1 % av statsbudgeten¹, men långsamt stigande. Fortfarande finansieras en stor del av hälsoinsatserna genom internationellt bistånd och av frivilligorganisationer inklusive religiösa samfund. I princip ska alla delar av befolkningen ha samma tillgång till grundläggande hälsovård, d.v.s. diskriminering ska inte förekomma. I praktiken drabbas dock särskilt kvinnor och landsbygdsbefolkningen hårt av bristen på pengar för egenavgifter och tillgänglighet till vårdcentraler. Personalbristen i hälsosektorn är, liksom i övriga statliga sektorer, mycket stor till följd av folkmordet. Inom ramen för Rwandas fattigdomsstrategi finns olika projekt för att avhjälpa en del av dessa problem.

12. Rätten till utbildning

Även utbildningsväsendet lider stort av konsekvenserna av folkmordet, en stor del av lärarna dödades eller är i dag fångslade. Regeringen har satt som mål att samtliga skolpliktiga ska ha fri tillgång till skolgång år 2010. 75 % av barnen skrivs in i primärskolan, men endast en femtedel slutför dock de sex årskurserna. Avhoppet är särskilt många bland flickor. Budgetutfallet för utbildningssektorn år 2001 uppgick till 25,1 %, varav 42,2 % gick till primärutbildning.² Även inom utbildningssektorn finns olika projekt för öka de fattigas och särskilt utsatta barns möjlighet att slutföra primärskolan.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Rwanda är ett av världens absolut fattigaste länder. Ca 84,6 % lever på mindre än USD 2/dag.³ Ca 40 % av befolkningen är under 15 år⁴ och spädbarnsdödligheten ligger på 100/1000 födda. 94 % av befolkningen lever på landsbygden och bostadsbristen är stor såväl på landsbygden som i städerna. Klyftan mellan stad och landsbygd ökar. En tillfredsställande levnadsstandard för en majoritet av befolkningen framstår under dessa omständigheter som ett mycket avlägset mål, delvis som ett resultat av att samtliga sociala sektorer har påverkats mycket negativt av effekterna av folkmordet.

Regeringen har under det senaste åren genomfört omfattande satsningar på ekonomiska och sociala reformer för att kvalificera sig för skuldlättnad under HIPC-initiativet och en strategi för fattigdomsbekämpning, (sk PRS) antogs i juni 2002 efter omfattande konsultationer i samhället. Om reformprogrammen

¹ IMF Country Report 2002. No. 02/1087. August 2002.

² Rwanda Country Report, Education Sector 2002. (World Bank, 2002).

³ World Development Report 2002, s.159.

⁴ World Development Report 2002, s.165.

genomförs som planerat kommer de troligtvis leda till en högre levnadsstandard för en stor del av befolkningen.

OLIKA GRUPPERS SITUATION

14. Kvinnans ställning

Till följd av folkmordet ledes många hushåll av kvinnor, vilket i begränsad utsträckning tvingat fram en förändring i samhället, som dock fortfarande präglas av traditionella könsroller. Ett flertal kvinnoätverk och -kollektiv som driver kvinnors rättigheter har bildats sedan 1994. Kvinnorna är dock fortfarande underrepresenterade i politiken såväl som i näringslivet, även om regeringen driver en politik för att främja jämställdhet mellan könen. Vid lokalvalen är t ex särskilda platser avsatta för kvinnor. Kvinnor uppmanas också aktivt att kandidera till olika poster på lokalnivå och 27 % av de folkvalda Gacacodomarna är kvinnor. Kvinnor har sedan 1999 samma rätt som män att ärva och äga land. Likalöneprincipen har förts in i arbetsmarknads- slagstiftningen och kvinnligt företagande stöts. Även om regeringens arbete kring kvinnofrågor är i många stycken imponerande, är det en lång väg kvar innan de traditionella könsstrukturer som präglar Rwanda kan brytas ned. Våldtäkt kategoriseras bland de grövsta brotten inom Gacacalagstiftning och döms därför i vanlig domstol.

15. Barnets rättigheter

Barnens rättigheter i Rwanda har förbättrats och regeringen driver en politik för att bättre tillgodose barnets rättigheter. Antalet barnledda hushåll (ca 85 000st⁵) och obeledsagade barn är fortfarande stort, även om det har minskat något. En UNICEF studie pekar på att ca 400 000 barn saknade all form av utbildning 1999. Majoriteten minderåriga som satt fängslade misstänkta för folkmord har släppts, även om många minderåriga barn, de flesta under 2 år, fortfarande lever i fängelser med sina fängslade mödrar. Sexuellt utnyttjande av barn är vanligt. Regeringen har fört en aktiv kampanj mot detta vilket resulterat i att förövarna allt oftare ställs till svars och blir dömda. UNICEF uppskattar antalet gatubarn till mellan 20 000 och 30 000 och lokala myndigheter har vid ett flertal tillfällen försökt återföra dem till sina hembyar, eller satt dem på institutioner, men barnen har ofta rymt och återvänt till gatan.

16. Olika befolkningsgruppers situation

Diskriminering är i lag förbjudet i Rwanda. Etnisk tillhörighet är borttagen från identitetshandlingarna och regeringen har sedan folkmordet mycket medvetet strävat efter att tona ned den etniska tillhörigheten och betonar istället den nationella identiteten. Före folkmordet uppgavs dock befolkningen bestå av 85 % hutu, 14 % tutsi och 1 % twa.

⁵ US State Dep Rwanda Report, mars 2002

17. Homosexuellas situation

Homosexualitet är generellt inte socialt accepterat i Rwanda, även om trakasserier av homosexuella är ovanligt.

18. Flyktingars rättigheter

Rwanda har undertecknat flyktingkonventionen och tilläggsprotokollet, men ingen nationell lag finns. På grund av de återkommande oroligheterna i regionen har Rwanda omväxlande varit mottagare och ursprungsland för flyktingar till och från grannländerna.

Under september 2002 anklagades regeringen för att ha 'tvångsrepatrierat' flyktingar från två läger till östra DR Kongo samt stängt skolor och dragit in annan service för kvarvarande flyktingar. Regeringen nekade till anklagelserna och menade att flyktingarna återvänt frivilligt. UNHCR och regeringen kom överens om att internationella standards för repatriering skulle användas.

19. Funktionshindrades rättigheter

Det finns ingen lag som ger speciellt skydd för funktionshindrades rättigheter och restriktionerna är många, inte minst på grund av att statens begränsade resurser inte medger särskilda åtgärder för funktionshindrade. Även samhällets syn på funktionshinder som något skamligt, gör att familjer ofta försöker gömma en funktionshindrad familjemedlem. Båda orsaker resulterar i att funktionshindrade ofta nekas rätten till undervisning, arbete och att deras social verksamhet är inskränkt. Det finns ett antal aktiva handikapporganisationer som verkar för att utveckla förutsättningarna för de funktionshindrade.

ÖVRIGT

20. Oberoende organisationer för mänskliga rättigheter

Det finns lokala organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter som tillåts verka och som övervakar och rapporterar kring situationen rörande mänskliga rättigheter i landet, även om relationen mellan regeringen och ett par av dessa organisationer är ansträngd. Resurserna är dock knappa och kompetens och erfarenhet är ofta begränsad. Den stabilitet som uppnåtts i landet har ännu inte återspeglats i ett friare debattklimat eller en bredare organisationskultur, vilket förhoppningsvis gradvis kommer att ändras efter transitionsperiodens slut.

Den nya lagen avseende enskilda organisationer kan eventuellt komma att innebära minskat handlingsutrymme för de oberoende organisationerna som arbetar med mänskliga rättigheter.

Den nationella MR-kommissionen har konsulterat de oberoende organisationerna i framtagandet av sin handlingsplan och båda parter hoppas på

fortsatt samarbete. Fortsatt kontakt kan förhoppningsvis också leda till en stärkt dialog om mänskliga rättigheter i landet.

21. Fältverksamhet eller rådgivning på området rörande mänskliga rättigheter

FNs högkommissarie för mänskliga rättigheter har haft nära samarbete med den nationella MR-kommissionen sedan denna bildades 1999. Den särskilde MR-representantsmandat gick ut i april 2001 (sedan ingen överenskommelse kunnat nås med Rwanda om en förlängning). Det nationella ägandeskapet av de institutioner rörande mänskliga rättigheter som håller på att byggas upp är starkt. Det internationella samfundet bidrar främst genom kapacitetsutveckling och strategiskt stöd, vilket även gäller för de olika kommissionernas arbete.

